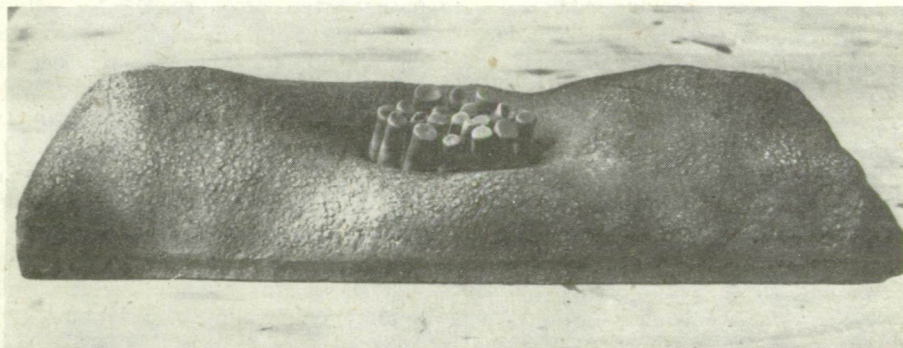

nizálásáért a közönyösséggel szemben, s arra is erőteljesen rávilágít, hogy ez a humánus világ csak emberek műve lehet, hiszen a tenger nem magától állt meg Márton apó előtt.

A *Szamár és pálmafa* (1965) humoros-szatirikus karcolat, groteszk ellenpontozás mélyíti el: a betlehemi játék szervezője eltökélten küzd a néptanács elnökével azért, hogy Heródes szerepét ne tiltsák ki a játékból. A fiú a papban szövetségest gondolt ebben a küzdelemben, de a tiszteletes azért érkezik a néptanács elnökéhez, hogy lemondjon a papságról, mert materialista lett. Heródes szerepe egyáltalán nem érdekli a tiszteletest. A két történetnek világnézeti és politikai szempontból sokrétű vetülete van. A fiú sem hitből akarja a betlehemezést, számára is igazán a játék a fontos benne. Éppen ez ad igazi satirikus élt a történetnek, hiszen a néptanács és a rajon rendkívül primitíven értelmezi az ellenőrzés végett beadott szöveget. Nem engedélyezik Heródes szerepét, mert Heródes király volt. Jellemző, hogy a néptanács elnöke nem is tájékozott a bibliai történetben sem eléggé, ő azért tiltja le Heródes szerepét, mert a rajonnál kifogást emeltek ellene. Nem tiltották le, csak azt mondták, ezt meg kell gondolni. A néptanács elnöke a fiúval szemben mégis határozott. Mikor meglátja a tiszteletest, megmozdult benne az engedékenység, más értelmezést próbál adni a rajoni mondatnak, de aztán belegabalyodik, hiszen a rajoni figyelmeztetés ugyan formálisan nem tiltás, gyakorlatilag mégis az, megakadályozásba csomagolt tiltás: „Ami azt jelenti, hogy vagy meggondolja, vagy leállítja. Ha nem állítja le, akkor a dolog nincsen megoldva. De ha csak meggondolja és nem állítja le, nem ér semmit az egész megmondolás.” Az elnöknek ez az okoskodása az önmagát nem vállaló hivatali bürokrácia útvesztőit mutatja meg. A hivatásából kiábrándult tiszteletest viszont az elnök ugyanezzel a mentalitással marasztalja a papságban: jó, hogy materialista lett, de maradjon a híveivel. A tiszteletes hitvesztésének motívumait csak fölillantja Sütő András, az elnök mentalitása azonban egy lényegétől elidegenedett, formális létezés kényszerűségét mutatja. A külső látványt, látszatot megőrizni, de nem törődni a belső lényeggel. Amikor a tiszteletes csinálja ezt, akkor nyugodtan van az elnök. Inkább jó módban részesítik, csak ne csináljon semmit, ami hivatása szerint való lenne. A világ közönyösödésének foglalatára is ez, arra utal, hogy az ember nem azonosul hivatásával. Az osztályharc éleződésének hamis elméletétől tehát egy másik végletbe jutott a társadalom, a mindent összehétközítő manipuláció világába. S bizony kivész az áhítat így. A *Szamár és pálmafa* sokrétűségével, ellenpontozó karakterével izgalmasan nyitott írás; ily módon szorosan kapcsolódik tematikailag és esztétikai jellege tekintetében egyaránt új darabként a novellisztikát megújító törekvésekhez. A *nyugalom bajnoka*, a *Misi*, a *csillagos homlokú* és a *Karikás költekezik* inkább Sütő András korai novelláinak világát idézte föl bennünk, a *Zászlós Demeter ajándék élete* és a *Jön a tenger* mérészen új távlatokat jeleztek Sütő András művészetében, a *Szamár és pálmafa* mintha a két változat között foglalna helyet: őrszi Sütő András humorát, anekdotikus elemekkel, másrészt viszont sűrű villanású és a paraszti tematikán tágitó írás.

GERLE MARGIT: TÁJKÉP